

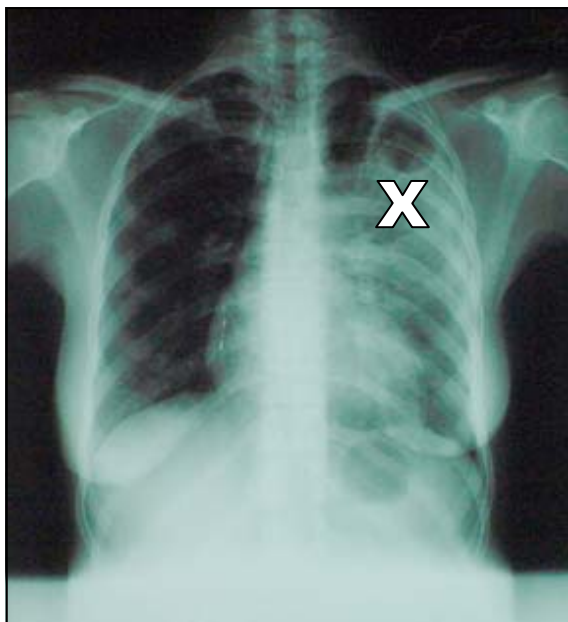
Serving the mental health needs & promoting wellbeing of people from Vietnam

Hội Tâm Thần Việt Nam

越南心理保健服務

Bệnh Lao

(Tuberculosis)

Bác sĩ Nguyễn Xuân Cẩm biên soạn

Lời xin phép trước
Advanced permission Request

Kính gởi Quý Báo, Tạp chí, Tác giả cùng những công trình nghiên cứu Việt Anh Pháp và Hoa ngữ có bài được trích đăng. Chúng tôi mạn phép trích đăng hoặc dịch những bài có giá trị y tế cao nhằm phục vụ đồng hương Việt nam tại VQA trong chiều hướng thông tin giáo dục và quảng bá tin tức không vụ lợi.

We would like to ask in advance permission of Newspapers, magazines and researchers that have valuable articles or studies published in this booklet. Our aim is to serve the Vietnamese Communities in the UK in terms of publicity, health education, and dissemination of information without making profits.

Đại cương

Trên toàn thế giới có đến 30 triệu người mắc bệnh lao, và hàng năm khoảng 3 triệu người chết vì nó. Riêng tại VQ Anh, mỗi năm xảy ra thêm 6,000 trường hợp mới và con số đang có chiều hướng gia tăng.

Bệnh lao thường thịnh hành tại các vùng nghèo, đông dân cư, nhà cửa chật chội, thiếu vệ sinh. Những người hay mắc bệnh nhất là : người già và trẻ con, người phải làm việc hoặc gần gũi với bệnh nhân, những ai bị bệnh tiểu đường, nghiện rượu, hệ thống miễn nhiễm suy yếu, ví dụ bị Aids.

So với người Anh, dân di cư từ bán đảo Ấn Độ, Đông Âu và Đông Nam Á có tỷ lệ mắc bệnh cao hơn nhiều.

Nguyên nhân - Cách lây truyền

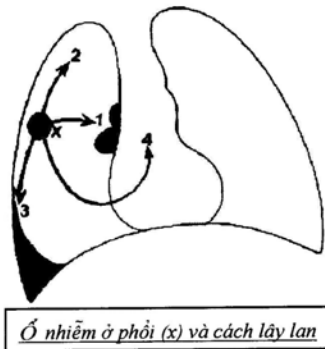
Lao do nhiều loại khuẩn gây ra :

- Thông thường nhất là *Mycobacterium tuberculosis*, còn được gọi là vi trùng Koch, tên nhà bác học Đức đã tìm ra nó. Khuẩn lây sang người khác từ những giọt đờm dãi, nước mũi bắn ra khi ho, hắt hơi.
- Khuẩn *Mycobacterium bovis* có tại các xứ chậm tiến, lây sang người do uống sữa bò không được khử trùng.
- Khuẩn *Mycobacterium avium*, rất hiếm thấy nhưng lại đề kháng với nhiều loại thuốc chống lao hiện có,

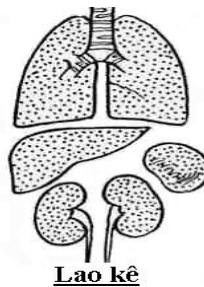
xảy ra cho những người mà phổi đã bị hư hại ít nhiều, ví dụ hút thuốc lá lâu ngày, viêm phế quản mạn tính, phế thũng (emphysema), nhiễm lao phổi trước kia, hệ thống miễn nhiễm bị suy yếu, ví dụ bị Aids.

Khuẩn *M. tuberculosis* hít vào phổi sẽ tạo ra một ổ nhiễm tiên phát (x), kèm với một số hạch nhỏ ở cuống phổi (1). Phần lớn nhờ có hệ thống miễn nhiễm hỗ trợ nên ổ nhiễm và các hạch đều lành và chỉ để lại một vết sẹo ở phổi.

Trong 5% trường hợp, do cơ thể suy yếu, ăn uống không đủ chất bổ dưỡng lại phải làm việc vất vả, sống trong điều kiện thiếu vệ sinh, bị bệnh tiểu đường v.v., khuẩn tại ổ nhiễm nói trên vùng lên hoạt động trở lại, lần theo hệ mạch bạch huyết đến các hạch trong phổi, lan vào vùng phổi khác, nhất là ở chóp phổi (2), màng phổi (3), theo đường máu (4) đến các bộ phận xa như màng não, thận, xương và khớp, da v.v.

Có một ít trường hợp bệnh nhân bị huyết nhiễm, khuẩn lao có mặt khắp nơi trong cơ thể, y học gọi là *lao kê* (miliary tuberculosis), thể

hiện rõ nét nhất là ở phổi, hình Xquang lốm đốm vết trắng nhỏ giống như hạt kê. Loại bệnh này làm suy giảm sức khoẻ nhanh chóng, xưa kia dễ gây tử vong, nay nhờ thuốc chữa trị lao khá tốt nên ít còn xảy ra nữa.

Triệu chứng – Biến chứng

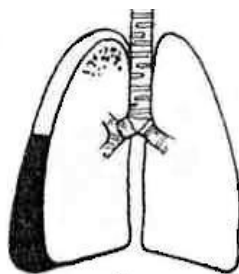
Vì bệnh lao thường bắt nguồn từ phổi nên các triệu chứng chính là ho từng cơn, ho khan hoặc có đờm đôi khi lẫn với máu, đau tức ngực, khó thở, mau đói sức lúc làm việc.

Bệnh nhân hâm hấp sốt ban chiều, đêm ngủ hay đổ mồ hôi có khi ướt đầm cả áo, ít muốn ăn nên chóng sụt cân.

Lao, nếu không được chữa trị đúng mức, có thể gây ra nhiều biến chứng tại các cơ quan trong người :

- Viêm màng phổi có nước (pleural effusion)

- Khí trong màng phổi (pneumothorax) do phổi có hang thủng thông vào gây khó thở cho bệnh nhân.

Màng phổi có nước

- Lao thận, triệu chứng là đau âm ỉ phía sau lưng, đái ra máu, dần dần làm hư thận.
- Khuẩn lao đôi khi lẫn theo mạch bạch huyết tấn công các hạch ở xa, đặc biệt là vùng cổ, u nổi ở đây ta thường gọi là bệnh ‘tràng hạt’. Không chữa trị tốt,

hạch sẽ cương lên và xì mủ ra ngoài da qua nhiều lỗ rò.

- Khuẩn lao có thể tấn công
 - bộ phận sinh dục nam như tuyến tiền liệt (prostate), túi tinh khí (seminal vesicles), mào tinh hoàn (epididymis) gây sưng hòn dái.

Tràng hạt xì mủ

- bộ phận sinh dục nữ như vòi trứng và buồng trứng, đưa đến vô sinh. Khuẩn tử buồng trứng có thể lan sang màng bụng gây lao màng bụng (tuberculous peritonitis), triệu chứng gồm đau bụng, bụng nặng có nước, xanh xao chóng mệt.
- Lao xương và khớp, nhất là khớp háng và đầu gối, lao xương đốt sống có thể đưa đến liệt tay chân.

Lao xương và khớp gối

Lao xương đốt sống

- Lao ruột, hay xảy ra cho những ai uống sữa bò không được khử trùng.
- Lao màng não, hậu chứng có thể là điếc, mù, chậm phát triển trí tuệ.
- Lao bao tim (pericardium).
- Lao da, thường thấy ở mặt và ống chân.

Lao da

- Suy hô hấp, suy tim bên phải nếu phổi nám nhiều chỗ và bị xơ sẹo (fibrosis).

Định bệnh

Qua triệu chứng bệnh nhân kể, bác sĩ sẽ tiến hành việc khám tổng quát về tim phổi và các bộ phận khác. Việc định bệnh dựa vào :

- Chụp Xquang phổi hoặc các cơ quan khác, nếu cần cắt một mẫu nhỏ ở phần bệnh để xét nghiệm.
- Tìm khuẩn lao trong đàm hoặc ở dịch hút ra, tìm trực tiếp hay qua kỹ thuật cấy mất đến 6 tuần lễ.
- Làm tuberculin test với tuberculin tiêm vào sâu trong da cánh tay và 3 ngày sau, xem phản ứng ở đây :
 - phản ứng dương tính nếu chỗ tiêm sưng đỏ, cứng và nổi u lên : bệnh nhân đã bị nhiễm lao, hoặc đã có tiêm ngừa thuốc BCG.
 - phản ứng âm tính nếu chỗ tiêm không thay đổi : bệnh nhân không bị nhiễm lao và không có tính miễn nhiễm về lao.

Chữa trị

Việc chữa trị lao không còn gặt gao như xưa nữa, bệnh nhân bị buộc phải nằm nghỉ nhiều tiếng đồng hồ mỗi ngày trên giường, không được làm gì cả và phải hoàn toàn cách li với thân nhân già cũng như trẻ.

Nay với nhiều loại thuốc mới và công hiệu, họ vẫn có thể tiếp tục đi làm, trừ một số công việc nặng, và chữa tại nhà, không cần nằm tại viện bài lao như trước nữa. Tuy nhiên, nên cẩn thận khi gần gũi tiếp xúc với con nít vẫn tốt hơn.

Thuốc hiện được dùng để trị lao là *Rifampicin*, *Isoni-*

azid, Ethambutol, Pyrazinamide và Streptomycin. Bác sĩ thường cấp hai hoặc ba thứ, mục đích để tránh sự đề kháng của khuẩn . Tùy từng trường hợp mà thời gian điều trị sẽ dài hay ngắn : 6 tháng, 9 tháng, 12 tháng. Điều trị 12 tháng tương đối rẻ tiền mà kết quả vẫn tốt, có thể áp dụng cho các xứ nghèo, đông dân, ví dụ Việt Nam.

Gần đây có hiện tượng khuẩn lao lờn thuốc, lý do được nêu ra là bệnh nhân không uống đều đặn, hoặc tự động ngưng thuốc nửa chừng vì cho là đã khoẻ mạnh bình thường. Điều này cũng dễ hiểu vì như ta biết, việc chữa trị kéo dài quá lâu ít nhất cũng là 6 tháng, thuốc lại phải uống mỗi ngày vài ba lần, dễ gây ngán cho họ.

Phòng ngừa

Vì khuẩn lao có thể xâm nhập qua không khí khi bệnh nhân ho, nhảy mũi, nên việc phòng ngừa đóng một vai trò quan trọng để tránh lây truyền trong dân chúng.

Một số điều cần nên biết là :

- Lao phổi sẽ không còn lây cho người khác nữa sau từ 10-14 ngày chữa trị.
- Những ai trước đó đã từng gần gũi bệnh nhân (người nhà, nhân viên y tế) mà thử tuberculin dương tính thì cần phải uống *Isoniazid* mỗi ngày trong vòng 6 đến 9 tháng.
- Thuốc chủng BCG không hoàn toàn công hiệu

100%, nhưng cũng giúp làm giảm bớt các triệu chứng nếu chẳng may mắc phải bệnh. Bác sĩ sẽ làm Tuberculin test và chỉ những ai có test âm tính (tức là không có tính miễn nhiễm đối với bệnh lao) mới được tiêm, thuốc có tác dụng bảo vệ trong vòng 7 năm. Tại VQ Anh, trẻ con 12-13 tuổi được chủng ngừa, còn tại các xứ mà mức độ bị lao quá cao, BCG được tiêm cho cả bé mới sinh

Tài liệu tham khảo :

- *Davidson's principles & practice of Medicine, 2000.*
- *Merck manual of medicine information, 2001.*
- *Family Health Encyclopedia, The British Medical Association, 2001*

Ghi chú

This booklet is published with the support of:

Department of Health

City Bridge Trust

Lloyd TSB Foundation

Big Lottery Fund

Trust for London

Serving the mental health needs & promoting wellbeing of people from Vietnam

Hội Tâm Thần Việt Nam 越南心理保健服務

25 Fair Street, London SE1 2XF

Phone: 020 7234 0601 Fax 020 7407 7500

Email: info@vmhs.org.uk Website: www.vmhs.org.uk

Charity Registration No. 1001991 — Company Registration No. 2572955